

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

PERFIL

**AUTOR
FUNDACIONAL DE
LA LITERATURA
OCCIDENTAL,
HOMER ÉS UN
ESCRITOR DE QUI
SE SABEN POQUES
COSES. HAURIA
VISCUT 400
ANYS ABANS
D'HERÒDOT, ÉS A
DIR, CAP AL 850 aC.
TAMBÉ SE LI
ATRIBUEIX
L'ODISSEA'**

JORDI
LLAVINA

Els darrers anys de la seva vida, l'eminent filòleg Joan Solà va dedicar diversos comentaris a la segona traducció ribiana de l'*Odissea* (1948-1953), que considerava un portent literari. En el discurs que va pronunciar a la Universitat de Lleida el 7 de maig del 2009 com a reconeixement pel doctorat *honoris causa* que li acabaven de concedir, va dir el següent: "Per a mi els dos grans poemes de Verdaguer i la segona traducció de l'*Odissea* són tres de les obres més importants de tota la nostra història des del punt de vista literari i lingüístic". I, de fet, Solà projectava d'emprendre un estudi més ambiciós d'aquesta reconeguda traducció, que Jaume Portulas, en el pròleg de la magnífica edició de la *Iliada* que presento, també considera

"una de les obres cabdals de la literatura catalana contemporània –i ara no em refereixo només a les traduccions–". La mort, massa matinera, del lingüista, esdevinguda el 2010, va fer irrealitzable aquell projecte. Per cert, el recordatori del traspàs de Solà inclou les paraules de la *Invocació* del cèlebre poema homèric: "Conta'm, Musa, aquell home de gran ardit, que tantíssim errà..." Si escric tot això és perquè tinc la certesa que Joan Solà hauria saludat aquesta magna traducció de la *Iliada* feta per Montserrat Ros amb paraules d'encomi –i gosaria dir que, fins i tot, d'entusiasme–. I és que ens trobem davant un autèntic esdeveniment filològic i editorial: una obra mestra.

Llegim o rellegim aquest poema antiquíssim, i quantes fórmules no ens venen al cap, ja sigui perquè en teníem un record personal, d'alguna lectura anterior, ja sigui perquè l'èpica homèrica constitueix una mena de vasta pedra basal de la cultura occidental, i moltes maneres de dir seves han esdevingut expressions familiars al lector mitjanament culte: "La mar infecunda", "La terra nutricia", "La porprada mort", "El vi que centelleja", "La terra fluïa barrejada amb sang", "El cap, que l'elm afeixugava"... I tots aquells cèlebres epítets, tants recursos que facilitaven la memòria del poema en la seva concepció i realització orals (n'hi ha un de bellíssim, entre els que s'apliquen a Posidó, "déu de les aigües i els terratrèmols": *cabellblau*). Per cert, també el paratext d'aquesta traducció la fa imprescindible: el pròleg de Portulas, la introducció de Cuartero, les notes a la traducció i l'índex de noms propis d'Alberich. I, *last but not least*, la *Iliada* de Ros farà un gran servei a tots aquells que

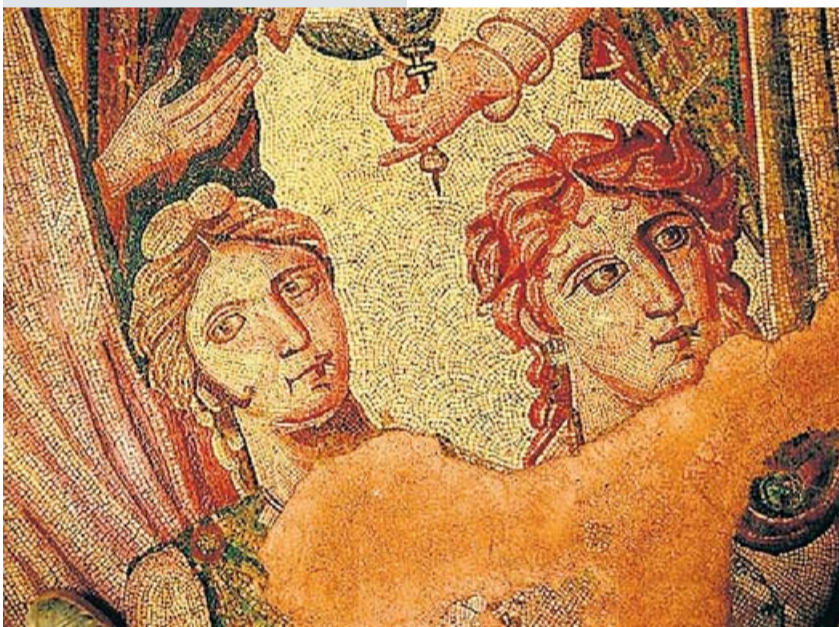

ILÍADA
HOMER
ADESIARA
TRADUCCIÓ DE
MONTSERRAT ROS
1.167 PÀG. / 45 €

no tinguin prou present l'obra *La transcripció dels noms propis grecs i llatins*, de la qual fou coautora amb Alberich i Mariné, per ensenyar-los que tan vàlid (i estretu) és Aquil·leu com Aquil·les, i que cal escriure (i pronunciar) Gòrgona, Oceans, Hèlena, Hiperion..., noms que la nostra antiga convivència amb la llengua castellana sovint ens ha fet pronunciar altrament.

La traducció de Ros és un prodigi de bellesa i precisió. Cal llegir-la en veu alta, per fer els honors al to august de l'èpica i a la bondat del trasllat català. Modèlica quant a dicció, ritme, claredat. No gens afectada, genuïníssima en els usos lèxics, en la seva estructura sintàctica. La vera antítesi de les traduccions eixarxades, en expressió de la mateixa traductora. Que bé que sona Homer en la nostra llengua, en la llengua específica de Ros, que és culta i exquisidament popular ensems! "Desvià el dard punyent i l'allunyà de la teva pell com una mare fa fora una mosca que voleteja vora el seu infant que, rendit per la dolça son, s'ha ajagut a dormir". Agamèmon –ferit– sent "uns dolors vivíssims" en el cor, que Homer compara als del part. Però a mi de tots els passatges de les batalles interminables, de l'anàlisi i l'estratègia del fenomen de la guerra, el que més m'admira és la comparança d'episodis bèl·lics amb les tasques del camp. Llegiu, en aquesta delícia de la traducció de Ros (el fragment és del Cant XIII): "Com salten de l'ampla forca en una era espaiosa els cigrons i les faves de negrenca pell sota el buf dels vents sonors i la batuda de l'home que venta, així de la cuirassa del gloriós Menelau va rebotre l'amarga fletxa i s'allunyà volant". ♦♦

**LA
TRADUCCIÓ
DE ROS ÉS
UN PRODIGI
DE BELLESA I
PRECISIÓ.
CAL LLEGIR-
LA EN VEU
ALTA, PER
FER ELS
HONORS AL
TO AUGUST
I A LA
BONDAT DEL
TRASLLAT
CATALÀ**

VIQUIPÈDIA

El dolor segons Duras

PERE
ANTONI
PONS

Marguerite Duras va publicar *El dolor* el 1985. És un conjunt de cinc textos, la majoria de caire autobiogràfic i

tots ambientats en el París de les acaballes de l'ocupació nazi i de la immediata postguerra. El lector familiaritzat amb l'autora hi reconeixerà la seva prosa característica: tallant, clara, simple, d'una elegància plena de nusos estrets i sofrents. La traducció de Blanca Llum Vidal i Arnau Pons s'intueix esplèndida.

El millor dels cinc textos és el que dona títol al conjunt. L'autora el presenta com si fos la transcripció d'un diari escrit durant la guerra, guardat i oblidat durant dècades. Vol fer creure al lector que el text que està

a punt de llegir és cru i autèntic: és "un desordre fenomenal del pensament i del sentiment que no he gosat tocar i envers el qual la literatura m'ha fet vergonya". Tant se val si és sincera o si ho fa servir com un truc retòric. El que compta és la voluntat de reforçar i netejar de floritures supèrflues la veritat –històrica, moral, intel·lectual i anímica– del drama espantós que hi explica.

El que hi explica és el que ella mateixa va viure. Som a l'abril del 1945, París fa mesos que va ser alliberat i Alemanya està a punt de caure. Duras, una autora jove i incipient però ja coneguda, membre de la Resistència, espera amb angoixa el retorn del seu marit, Robert L. (el futur escriptor Robert Antelme), que va ser deportat a Dachau també pel seu paper com a resistent. Inicialment, *El dolor*, que no arriba a la setantena de pàgines, és el relat crispant i angoixant d'aquesta espera: les anades diàries a l'estació d'Orsay, la incertesa, la convicció terrible que el marit no tornarà perquè és mort... Un cop Robert L. ha tornat, *El dolor* passa a ser el relat de l'assumpció impossible del que ha succeït. Esquelètic, febrós, ple de cops, Robert L. encarna els efectes d'un horror inconcebible però real i massiu, un horror que marca un punt d'inflexió en la història d'Europa: "Som de la mateixa raça que els qui han es-

GETTY

EL DOLOR
MARGUERITE
DURAS
LABREU EDICIONS
TRAD. BLANCA LLUM
I ARNAU PONS
197 PÀG. / 17 €

tat calcinats en crematoris i que els gasats a Madjanek, també som de la mateixa raça que els nazis". Brutal i personalíssim, *El dolor* és un text fonamental de la literatura sobre la guerra i els camps d'extermini.

Els altres quatre textos també són interessants, dramàtics i poderosos, però no són tan humanament estremidors ni tan literàriament rodons. Duras hi explica la seva relació interessada amb un agent de la Gestapo, el seu paper en les tortures a un delator, la fascinació eròtica que li provoca un jove milicià condemnat a mort... Després de la intensitat extrema d'*El dolor*, és inevitable que facin una impressió d'obra valuosa però menor. Tenen la virtut, això sí, d'explicar sense concessions ni adulteraments autotublimadors els drames íntims i col·lectius d'una època perversa. ♦♦